

Motion till riksdagen 2008/09:A315

av **Josefin Brink m.fl. (v)**

Utjämningsystem för jämställda löner

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ett statligt finansierat löneutjämningsystem för kommunsektorn.

2 Den ojämställda arbetsmarknaden

Det är ingen nyhet att kvinnors arbete värderas lägre än mäns. Kvinnor har i alla tider fått bära den kostnad som är förenad med förmågan att föda barn i form av sämre anställningsvillkor och lägre löner. År 1927 lades de första motionerna i riksdagen om lika lön för lika arbete. År 1953 kom den första utredningen om lika lön för män och kvinnor, då i det statliga lönesystemet. På 1960-talet avskaffades de särskilda kvinnolönetarifferna. År 1980 trädde den första jämställdhetslagen med ett förbud mot lönediskriminering i kraft. I dag har kvinnor i teorin rätt till lika lön som män för likvärdigt arbete men i praktiken ser det annorlunda ut. I fördelningen av det betalda och det obetalda arbetet har kvinnor fortfarande det största ansvaret för omsorgsarbetet. Kvinnor tar fortfarande ut merparten av föräldraledigheten, både vid barnets födelse och när barnet är sjukt. Den här arbetsdelningen mellan könen samspekar med och upprätthåller könssegregeringen på arbetsmarknaden. Precis som i samhället i stort är fördelningen av makt och status orättvis och ojämlik mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

Lönerna i kvinnodominerade yrken måste höjas. Både av rättviseskäl och för att vi ska kunna rekrytera och behålla personalen i hälso- och sjukvården, omsorgen, skolan och inom alla andra yrken som är nödvändiga för vår välfärd.

FN:s kommitté för avskaffandet av diskriminering av kvinnor uttrycker i en rapport från 2008 sin oro över den stora yrkessegregationen och löneklyftan mellan kvinnor och män samt det faktum att mindre än 20 procent av

Fel! Okänt namn på

föräldraledigheten tas ut av pappor. Kommittén ber därför Sverige att prioritera förverkligandet av reell jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden. Sverige uppmanas att följa utvecklingen genom att bl.a. samla in och analysera uppgifter uppdelade på kön, kompetens, deltids- respektive heltidsarbete inom olika sektorer och att kartlägga konsekvenserna av de åtgärder som vidtagits och de resultat som uppnåtts. Sverige uppmanas även att vidta aktiva och konkreta åtgärder för att komma till rätta med yrkessegregationen, både horisontellt och vertikalt, samt att utjämna löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Vänsterpartiets politik syftar till att bryta med könsdiskriminerande strukturer i arbetslivet och att skapa förutsättningar för både kvinnor och män att förvärvsarbeta på lika villkor och få lika betalt för likvärdigt arbete. Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar för att arbeta mot könsdiskriminerande löneskillnader, men även politikerna måste bli bättre på att ta ett övergripande ansvar för dessa frågor. Eftersom välfärdssektorn ägs gemensamt och finansieras av gemensamma medel har offentliga arbetsgivare ett särskilt krav på sig att vara föregångare i jämställdhetsarbetet. Arbetsgivarna i offentlig verksamhet är förtroendevalda, och det innebär att demokratins räckvidd där är större än i den privata sektorn. Därför vill vi skapa ett löneutjämningsystem, en modell med viktade statsbidrag till kommuner och landsting som ekonomiskt stimulerar de offentliga arbetsgivare som är framgångsrika med att systematiskt reducera osakliga löneskillnader mellan könen. Läs mer om våra förslag för en jämställd arbetsmarknad i motionen 2007/08:A250 En feministisk arbetsmarknadspolitik.

3 Löneklyftan

Lönediskrimineringen av kvinnor tar sig flera olika uttryck. Dels finns den rena lönediskrimineringen då kvinnor får sämre betalt än män för att utföra samma arbete. Dels finns problemet med den s.k. befattningsdiskrimineringen, det vill säga att män oftare befordras till mer kvalificerade och välbetalda arbetsuppgifter än kvinnor. Det mest omfattande problemet är dock undervärderingen av kvinnodominerade yrken jämfört med mansdominerade. Till exempel har den som packar upp varor i en butik mindre betalt än den som hanterar samma varor på grossistens lager. De förra är oftare kvinnor, de senare oftare män.

Inkomst- och löneklyftan och de stora skillnaderna i anställningstrygghet mellan kvinnor och män är de tydligaste delarna av ojämlikheten på arbetsmarknaden. År 2006 tjänade kvinnor i genomsnitt 84,2 procent av mäns löner, det vill säga kvinnor hade cirka 16 procent lägre lön än män. Efter standardvägning, det vill säga när hänsyn har tagits till kvinnors och mäns olika ålder, utbildning, arbetstid, och att kvinnor och män finns inom olika sektorer samt tillhör olika yrkesgrupper, minskar löneskillnaden till 5,3 procent. Av de lönepåverkande faktorer som beaktas vid standardavvägningen är yrke den variabel som förklarar den största löneskillnaden. Den genomsnittliga ovägda

Fel! Okänt namn på

löneskillnaden mellan kvinnor och män är cirka 8 procent inom kommunerna. När hänsyn tas till ålder minskar löneskillnaden med cirka 0,34 procentenheter. Åldersfaktorn har alltså relativt liten betydelse jämfört med yrkesfaktorn. Spridningen av löneskillnader mellan kvinnor och män är betydligt högre mellan yrken, oavsett kommun, än spridningen av löneskillnader mellan kommuner givet yrket (se pm från RUT dnr 2007:2284).

För att få till stånd en förändring av de orättvisa lönerna är det viktigt att se till alla aspekter av hur löneklyftan uppstår och upprätthålls. Dessvärre saknar regeringen både insikt i och vilja att förändra de strukturella missförhållanden som skapar ojämlikheter mellan könen. De fackliga ansträngningar som gjorts för att höja lägstralöner och bekämpa kvinnors strukturellt lägre löneläge har kritiserats av regeringen. När genombrottet för kvinnors löner kom i lönerörelsen, och LO-förbunden enades om att kvinnodominerade avtalsområden kan kräva ett större utrymme än mansdominerade, gick högerregeringen ut och varnade för överhettning i ekonomin. Detta är att hävda att lågavlönade kvinnor ska bära ansvaret för att dämpa inflationstrycket i ekonomin, samtidigt som inkomstklyftorna vidgas genom omfattande skattesänkningar för dem som redan har de största inkomsterna och förmögenheterna. Det finns dessvärre inget som tyder på att klyftan mellan kvinnors och mäns löner kommer att minska eller ens förbli oförändrad med högerregeringens politik. Mellan år 2006 och år 2008 ökade gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittsinkomster med 4 procentenheter (RUT dnr 2008:1320). En fördelningsanalys av effekterna av skatte- och utgiftsförändringar de senaste åren visar tydligt att högavlönade män i storstadsområden är vinnare på regeringens politik medan lågavlönade kvinnor i glesbygd är de stora förlorarna (RUT dnr 2008:1318).

Vänsterpartiet menar, till skillnad från regeringen, att det faktum att kvinnors arbete avlönas sämre än mäns är ett systemfel som är invävt i samhällsekonomin. För att komma till rätta med problemet är särskilda satsningar på LO-förbundens medlemmar i kvinnodominerade yrken helt nödvändiga. Det är därför glädjande att LO avsatte ett större löneutrymme åt kvinnodominerade yrken i den senaste avtalsrörelsen. Man lyckades även minska löneskillnaden mellan kvinno- och mansdominerade jobb i de lokala förhandlingarna. Men för att öka takten på utjämningen och komma åt andra orsaker till löneskillnader mellan män och kvinnor krävs också politiska beslut. Det krävs ett ekonomiskt utrymme och incitament för arbetsgivarna att följa upp den centrala avtalsrörelsen med lokala satsningar som förstärker fördelningsprofilen mellan kvinnor och män. I kommuner och landsting, där många lågt avlönade kvinnor arbetar, har politiker ett särskilt ansvar att skapa sådana förutsättningar.

Inom ramen för befintlig budget har kommunsektorn möjlighet att omfördela pengar för att uppnå detta mål. Ambitionsnivån i arbetet med att utjämna löneklyftan är dessvärre mycket varierande i kommunerna. Vänsterpartiet föreslår därför en modell med viktade statsbidrag som ekonomiskt stimulerar de offentliga arbetsgivare som aktivt arbetar för och har framgång med att systematiskt reducera löneskillnader mellan könen.

Fel! Okänt namn på

4 Löneutjämningsystem för kommunsektorn

Vår gemensamt finansierade offentliga sektor är en grundbult för att vi ska kunna skapa ett jämställt samhälle. Vänsterpartiet vill stimulera lönejämlikhet i offentlig sektor genom att premiera de kommuner och landsting som kan visa att de når resultat i arbetet med att utjämna könsrelaterade löneskillnader. Vi har därför avsatt pengar i vår budgetmotion för år 2009 för att inrätta ett statsbidrag som ska skapa incitament att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Under en fyraårsperiod vill vi avsätta 10 miljarder kronor i statens budget för detta ändamål. Vi utgår från att de totala utbetalningarna i systemet bör öka efter hand, varför vi har budgeterat för 2 miljarder kronor per år under två år, och 3 miljarder kronor per år under två år. Systemet ger alla kommuner extra statsbidrag, men gynnar de kommuner som har lyckats med att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Fördelningen av statsbidraget ska baseras på ett jämställdhetsindex som omfattar hela kommunsektorn och där skillnaden i genomsnittlig löneinkomst för samtliga kvinnor och män mellan 20 och 64 år utgör grunden. Skillnaden uttrycks som en procentkvot (kvinnors genomsnittslön/mäns genomsnittslön $\times 100$). De kommuner som har ett index över 100 procent, dvs. där skillnaden mellan kvinnors och mäns löner är mindre än i kommunsektorn i sin helhet, premieras. De kommuner som har större löneskillnader, dvs. ett sämre index, får mindre bidrag. Statsbidraget gynnar på så sätt kommuner med små inkomstskillnader mellan kvinnor och män.

Denna modell lägger fokus på kommuners och landstings ansvar att höja kvinnors löner i förhållande till mäns. Utbetalningarna ur systemet ska inte ses som en kompensation för högre lönekostnader, utan som ett incitament för att bedriva det omfördelningsarbete som är nödvändigt för att åstadkomma jämställda löner i offentlig sektor. Det är upp till kommunerna själva att bestämma vilka verktyg som används för att höja kvinnors löner och på så sätt förbättra jämställdhetsindexet. Oavsett om en kommun eller ett landsting satsar allt krut på att höja de lägsta lönerna eller att utjämna löneskillnader mellan kvinnliga och manliga tjänstemän, eller någon annan modell, påverkas indexet positivt vilket gör att utbetalningen ur systemet blir större. Utvecklingen i utbetalningar från systemet över tid skulle synliggöra kommunernas ansträngningar och resultat i arbetet för att skapa jämställda löner.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur det löneutjämningsystem som skisseras ovan ska utformas för att få maximal effekt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2008

Josefin Brink (v)

Marianne Berg (v)

Eva Olofsson (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

LiseLotte Olsson (v)